

הערות ארגון "מבוי סתום" להצעת חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי
(פ/1989/20)

נחיצות החוק

1. חשיבותה של הצעת חוק הלאום בעיגון מעמדה של ישראל כמדינת הלאום היהודי, באמצעות חוק יסוד בדומה לעיגון זכויות האדם ואפייה הדמוקרטית של המדינה בחוקי יסוד כבוד האדם וחירותו וחופש העיסוק.
2. חוק הלאום עשוי להיות בעל חשיבות עליונה לביסוס הרעיון הציוני מדינת ישראל כבית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, בו מתאפשר לעם היהודי לשמור על אופיו הלאומי, מהווה עקרון פרשני ביחס לסוגיות זכויות אזרח.
3. נחיצותו של חוק הלאום כחוק יסוד, מתחדד על רקע מהפכת השיפוט החל משנות התשעים, כמפרשת חוקים מבטלת חוקים ומכריעה בסוגיות בעלי אופי פוליטי כגון חוק המסתננים, סוגיית השבת, מונופול הכשרות ועוד, וביצירת איזון מצד המחוקק, בין שמירת אופייה היהודי של מדינת ישראל לבין היותה מדינה דמוקרטית הפועלת בהתאם לזכויות אדם ואזרח (דמוקרטיה מהותית).

הבעיות בהצעת החוק שבנדון

4. החוק בצורתו הנוכחית מעניק עליונות משפטית לעקרון שמדינת ישראל מהווה הבית הלאומי של העם היהודי, באמצעות מתן העדפה לאופייה הלאומי של ישראל, סעיף 1 (ג) על פני חוקי יסוד אחרים. בכך מפר החוק את האיזון בין מדינת ישראל כמדינה יהודית ומדינת ישראל כמדינה דמוקרטית. כפי שבאה לידי ביטוי בחוקי יסוד אחרים כגון כבוד האדם וחירותו וחופש העיסוק.
5. כתוצאה מכך, שופטים ודיינים ביושבם על מדן יידרשו למתן פרשנות לאופייה היהודי של המדינה, ובכלל זה תתאפשר פרשנות הרואה את הדין הדתי כביטוי אותנטי לאופייה היהודי של המדינה. הדבר עשוי לעודד פסיקות משפטיות על בסיס המשפט הדתי, דהיינו "ההלכה היהודית", מבלי להיזקק לערכי היסוד של הדמוקרטיה הישראלית כמו שוויון, חירות ועוד.
6. כנשים הנאבקות למען נשים בבתי הדין הרבניים, אנו יודעות היטב את המשמעויות מרחיקות הלכת של פסיקות הנובעות מהדין הדתי, הפוגעות בנשים ורואות אותן כרכוש בעליהן.

7. בהסתמך על המושג "אופייה היהודי של המדינה", המוצע בחוק, וניתן להתפרש באופן רחב, עלולה כנסת ישאל למצוא עצמה מעודדת חקיקה דתית בעלת אופי של כפייה דתית ואף מחזקת את המונופול הדתי הקיים, קרי הרבנות ובתי הדין הרבניים, היוצר אי שוויון מהותי. מצב שעלול להעמיק את הפגיעה בזכויות נשים ובחירותן.
8. זאת ועוד, בהתאם להצעת חוק שבנדון מקבל "המשפט העברי" (ביטוי מקביל לדין הדתי) עליונות נורמטיבית, ועתיד להפוך ולהיות אבן דרך בחקיקה ובפרשנות, וזאת למרות שלעיתים קרובות אין הדין הדתי עולה בקנה אחד עם ערכים דמוקרטיים של חרות ושוויון, ואף לא התפתח ונפסק מתוך הליכים דמוקרטיים.

הצעות לתיקון

9. מוצע כי נושא שמירת הזכויות האזרחיות, יוצב כבר בסעיף המטרה לצד עקרון שמירת אופייה היהודי של המדינה ויוכנס הביטוי מדינת ישראל כמדינת יהודית ודמוקרטית, וזאת בשל החשש כי פרשנות ביחס לאופייה היהודי של המדינה, יכול שיגבר על ערכים כמו שוויון, חרות, וזכויות אדם ואזרח נוספות.
10. מוצע כי החוק יכלול פסקת הגבלה: בדומה לחוק יסוד כבוד האדם, המאפשרת באמצעות חוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, פגיעה מידתית לתכלית ראויה, בזכויות המגולמות בחוק.
11. לסיכום אנו פונות לחברי הוועדה בבקשה דחופה **שלא לקדם את הצעת החוק במתכונתה הנוכחית, ללא התיקונים הנדרשים למען המשך קידומה ופיתוחה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.**

בכבוד רב,

בתיה כהנא-דרור, עו"ד
מנכ"לית 'מבוי סתום'
למען נשים מסורבות
גט ועגונות.